

Innledende betraktninger

Utvalget konstaterer at språkrettigheter i hovedsak er begrenset til forvaltningsområdet for samisk språk, som per i dag utgjør 10 kommuner. Utvalget mener hovedutfordringen er å sikre at språkreglene blir fulgt opp. Med utgangspunkt i Norges internasjonale forpliktelser, legger utvalget til grunn at det foreligger språkrettigheter for alle samiske språk i de tradisjonelle språkområdene, samt i de områdene hvor samer er bosatt i et betydelig antall, som i de store byene og tettstedene.

Utvalget legger til grunn at den historiske fornorskingen har hatt store konsekvenser for samers språkbruk helt opp til vår tid. Utvalget understreker at utvalget i oppfølgingen av utredningen av fornorskingsprosessen har konsentrert seg om de språklige aspektene, slik mandatet legger opp til. Utredningen utvalget har mottatt viser at den historiske fornorskingspolitikken er godt dokumentert. Utvalget bemerker at det likevel i liten grad ser ut til å foreligge dokumentasjon på hvordan fornorskningen foregikk lokalt og hvordan fornorskingen har påvirket enkeltindivider.

Utvalgets utgangspunkt er at alle samiske språk er likeverdige og likestilte språk, både innbyrdes og med norsk. Alle samiske språk er klassifisert som truede eller alvorlig truede språk. Situasjonen for sør- og lulesamisk er særdeles kritisk. Situasjonen for samiske språk er dessuten også varierende innenfor språkområdene til hvert enkelt språk, og kommunene har ulike utfordringer og behov. På bakgrunn av dette mener utvalget at det er behov for å modernisere regelverket og tiltakene slik at de passer til dagens samfunn. Utvalget legger dermed opp til at regelverket skal bli enklere å benytte og at det kan tas i bruk differensierte løsninger.

Tradisjonelle språkområder

Hvilke(t) av de samiske språkene forpliktelsene skal gjelde for, vil hovedsakelig være knyttet til de geografiske områdene som utgjør den tradisjonelle utbredelsen av samiske språk i Norge. Utvalget foreslår at ved tvil om utbredelsen av samiske språk, skal Sametingets syn ligge til grunn. Utvalget har skissert utbredelsen av sør-, lule- og nordsamisk språk og mener en nærmere fastsetting av språkområdene er en oppgave for Sametinget.

Det samiske språkområdet

For å sørge for at flere samer får muligheter til å kunne benytte samiske språk i kontakt med det offentlige, har utvalget sett nærmere på om dagens forvaltningsmodell bør endres. Utvalget har tatt utgangspunkt i om hensynet er å bevare eller vitalisere samiske språk. Utvalget foreslår at det innføres differensierte regler for ulike kommuner. Utvalget mener differensieringen av reglene for kommuner vil innebære at det tas hensyn til situasjonen i den enkelte kommune. Utvalget mener dessuten dette vil bidra til at det blir lettere for kommuner med en samisk befolkning å ta initiativ til innlemmelse i det samiske språkområdet.

Utvalget foreslår en kategorisering av kommunene innenfor dagens forvaltningsområde for samisk språk. Utvalget foreslår at kommunene Guovdageaidnu/Kautokeino, Kárášjohka/Karasjok, Unjárga/Nesseby, og Deanu/Tana blir *språkbevaringskommuner*. Med språkbevaringskommuner mener utvalget kommuner som har tilstrekkelig samiskspråklig kompetanse til at det aktuelle samiske språket er et komplett og samfunnsbærende språk. Det aktuelle samiske språket i kommunen skal være forvaltningsspråk. Per i dag er det kun i det nordsamiske språkområdet det er aktuelt å foreslå språkbevaringskommuner.

De øvrige kommunene i forvaltningsområdet, Loabák/Lavangen, Porsanger/Porsángu, Gáivuotna/Kåfjord, Divtasvuodna/Tysfjord, Snåase/Snåsa og Raarvihke/Røyrvik anses som *språkvitaliseringskommuner*. Med språkvitaliseringskommuner mener utvalget kommuner hvor det er det behov for en vitalisering av samiske språk. Eksempler på øvrige språkvitaliseringskommuner kan være Hattfjelldal, Røros, Engerdal, Hamarøy/Hábmer og Skånland, samt en rekke andre kommuner. I disse kommunene vil rettighetene og pliktene i større grad regulere tjenester som styrker språkvitaliseringen, og i mindre grad kommunal samiskspråklig forvaltning.

Utvalget foreslår at visse storbyer skal ha særskilt ansvar for samiske språk. Utvalget foreslår at *storbykommunene* Trondheim, Tromsø, Bodø og Oslo skal ha forpliktelser knyttet til samiske språk.

Ansvar for samiske språk

Kommuner, fylkeskommuner, fylkesmannsembetene, direktorater, departementer, Sametinget og regjeringen har ulike roller i arbeidet med samiske språk. Kommunene og fylkeskommunene har en sentral rolle i å legge til rette for bruken av samiske språk for sine innbyggere og i tjenestene de skal tilby. Staten har et ansvar for å legge til rette for å bevare og utvikle samiske

språk gjennom lov- og budsjettvedtak. En del av dette ansvaret er å sørge for at det samiske samfunnet, særlig Sametinget, er i posisjon til å arbeide for vern og videreutvikling av samiske språk i Norge.

Utvalget mener det er behov for endringer i myndighets- og rollefordelingen mellom Sametinget, staten, kommuner og andre offentlige instanser. Utvalget mener at Sametinget bør ha større mulighet til å avgjøre saker av stor betydning for samisk språkutvikling. Dette gjelder særlig spørsmål som omhandler barnehage- og skolesektoren. Sametinget er i dag øverste myndighet når det gjelder språkutvikling, normering og samisk rettskrivning. Utvalget mener Sametinget også bør få et større forvaltningsansvar for samiske språk generelt.

Sametingets forskriftsmyndighet

Utvalget foreslår at Sametinget skal fastsette forskrift om bruk av tospråklighetsmidler, og anbefaler Sametinget at midlene i større grad blir benyttet for å tilrettelegge for språkvitalisering i barnehage- og skoler.

Samiske språkressurssentre

Utvalget foreslår at det opprettes tre samiske språkressurssentre underlagt Sametinget, ett sørsamisk språkressurssenter, ett lulesamisk språkressurssenter og ett nordsamisk språkressurssenter. Språkressurssentrene skal ha en koordinerende rolle og en rådgiverfunksjon. I tillegg mener utvalget at språkressurssentrene bør ha et ansvar knyttet til blant annet tolking, oversetting, informasjonsarbeid og fjernundervisning.

Språkressurssentrene skal bidra til å sikre at språkrettighetene i større grad etterleves, og skal bistå kommuner og enkeltindivider i oppfyllelsen av et samiskspråklige tjenestetilbud. Kommuner og fylkeskommuner skal imidlertid fortsatt ha en tilretteleggingsplikt overfor egne innbyggere og ansvar for etterlevelse av regelverket i tjenestetilbudet i kommunen.

Språkressurssentrene vil ha en særlig viktig rolle for styrking av det samiskspråklige barnehage- og skoletilbudet. Utvalget foreslår at språkressurssentrene skal ha egne barnehage- og skoleansvarlige. Barnehage- og skoleansvarlig ved de ulike språkressurssentrene skal ikke erstatte etablerte institusjoner, men inngå som en styrking av etablerte tilbud. Utvalget mener oppgaver som skal legges til språkressurssentrene når det gjelder barnehage- og skolesektorene er å tilby tjenester og ha en tilretteleggingsfunksjon, særlig når nye samiskspråklige tilbud skal etableres.

Permanent fellessamisk organ

Utvalget vil sterkt oppfordre staten til å få på plass en forpliktende avtale om samisk språksamarbeid med Sverige og Finland. Utvalget anbefaler at rammene for samarbeidet fastsettes i nordisk samekonvensjon. Utvalget foreslår en hjemmel i sameloven om at Sametingets arbeid for vern og videreutvikling av samiske språk i Norge helt eller delvis kan overføres til et internasjonalt fellessamisk organ. Det er et stort behov for termutvikling på flere samfunnsområder, og særlig på sør- og lulesamisk språk. Det har vært et langvarig historisk samarbeid blant samer over landegrensene. Et av formålene er å sørge for at de samiske språkene ikke utvikler seg i forskjellige retninger i forskjellige land. Dette er bakgrunnen for at Sametinget i Norge ikke bør normere nye ord uten at dette skjer i samarbeid med de andre sametingene i Sverige og Finland.

I dag er det grenseoverskridende samarbeidet prosjektbasert gjennom arbeidet i organet Sámi Giellagáldu. Utvalget foreslår å opprette et permanent organ. Utvalget mener erfaringene som er gjort gjennom arbeidet i Sámi Giellagáldu utgjør et godt grunnlag for etableringen. Opprettelsen av et permanent organ forutsetter at statene legger til rette for et slikt samarbeid over landegrensene.

Samisk språkråd

Utvalget foreslår at Sametinget i Norge oppretter et språkorgan, Samisk språkråd. Samisk språkråd skal forestå Sametinget i Norges arbeid med terminologiutvikling og være Sametingets i Norges bidrag til det fellessamiske språksamarbeidet. Utvalget foreslår nye forvaltningsoppgaver for Sametinget og mener det kan være hensiktsmessig å vurdere om oppgavene med å utstede tolkebevillinger og godkjenning av lovoversettelser til samiske språk bør legges til Samisk språkråd.

Barn og unge

I arbeidet med å øke antall samiske språkbrukere er språkoverføring mellom generasjoner helt avgjørende. I situasjoner hvor foreldre selv ikke behersker det aktuelle samiske språket blir barnehagen og skolen særdeles viktige språkarenaer. Utvalget mener samiskspråklige barnehager er det viktigste enkelttiltaket for å sikre bevaring og vitalisering av samiske språk. Knyttet til dette er tiltak som sikrer det videre utdanningsløpet med opplæring i og på samiske språk.

Utvalget foreslår at alle kommuner skal ha plikt til å tilby et samiskspråklig barnehagetilbud dersom foreldrene ønsker det. Dette sikrer også samiske barn en individuell rett til samiskspråklig barnehage. Utvalget er tilfreds med Stortingets vedtak om at ansatte i samiske barnehager skal beherske samisk, og forventer at dette følges opp med nødvendig lov- og forskriftsarbeid, samt ressurser slik at dette kan realiseres.

Utvalget mener at hovedutfordringene innenfor grunnopplæringen handler om at samiske elever ikke får oppfylt retten til opplæring i og på samisk. Utvalget har i sine vurderinger og forslag til tiltak derfor fokusert på det som oppleves som utfordringer ved å få oppfylt denne retten. Utvalget foreslår at retten til opplæring på samisk utenfor språkbevarings- og språkvitaliseringskommuner styrkes, ved at minstekravet på ti elever reduseres til tre elever. Opplæring i samisk i videregående opplæring bør utvides til også å omfatte alle som har hatt opplæring i eller på samisk i grunnskolen og til at disse skal ha rett til samiskopplæring etter sterke språkmodeller. Videre foreslår utvalget at samisk som første- eller andrespråk skal være obligatorisk i språkbevaringskommunene. Utvalget mener at språkvitaliseringskommuner og storbykommuner må ha minst en samisk profilskole i kommunen. På samiske profilskoler må det være et helhetlig samisk opplæringstilbud. I språkvitaliseringskommunene og storbykommunene ønsker utvalget å innføre et eget fag i samisk kultur og historie for elever som følger kunnskapsløftet samisk, men som ikke har opplæring i samisk som første- eller andrespråk. Utover dette foreslår utvalget en rekke tiltak på barnehage- og skoleområde, blant annet knyttet til at kommunene må ha planer for et helhetlig samiskspråklig tilbud, for overgangen fra barnehage til skole, og for grenseoverskridende samarbeid. For å sikre vitalisering, bevaring og utvikling av de samiske språkene mener utvalget disse tiltakene må ha høy prioritert. Det er nødvendig å styrke innsatsen og ressursbruken for å sikre at alle som ønsker det får gode samiske barnehage- og opplæringstilbud.

Utvalget har hatt spesiell oppmerksomhet på situasjonen til det sørsamiske barnehage- og opplæringstilbudet, da sørsamisk språk er i en svært utsatt og sårbar situasjon med tanke på å sikre bevaring og vitalisering av språket. Det er derfor viktig at man ved opprettelse av et språkressurssenter og en barnehage- og skoleansvarlig underlagt Sametinget, ikke risikerer at velfungerende tiltak bortfaller. Opplæringsmiljøet i barnehage- og skolesektoren i sørsamisk område er lite og fragmentert. Utvalget understreker statens ansvar for hele den sørsamiske opplæringa, fra barnehage til videregående skole og voksenopplæring. Utvalget foreslår derfor at statens overordnede ansvar må samles som en overbygning for skoler som tilbyr sørsamisk opplæring og sørsamiske barnehager.

Oversettelse av regelverk og informasjonsplikt

Utvalget fremhever at økt bruk av samiske språk i offentlig forvaltning, som oversetting av lover, forskrifter, informasjon, kunngjøringer og skjema på samiske språk, bidrar til terminologiutvikling. Utvalget ser at det er behov for mer tilgjengelig informasjon om både rettigheter og plikter for samiskspråklige, og at det er behov for å klargjøre hvilke plikter offentlige organ har ovenfor den samiske befolkningen.

Utvalget foreslår å lovfeste offentlige myndigheters plikt til å oversette informasjon, skjema og standardiserte brev som særskilte berører den enkeltes rettssikkerhet eller pasientsikkerhet til samiske språk. I tillegg mener utvalget at offentlige organer innenfor det samiske språkområdet plikter å gi ut visse typer offentlig informasjon på samiske språk. Utvalget foreslår en videreføring av plikten til å kunngjøre på samiske språk.

Når det gjelder oversettelse av lover og forskrifter, mener utvalget at lover og forskrifter som særskilt berører den enkeltes rettssikkerhet eller pasientsikkerhet, skal oversettes til samiske språk. Det samme skal gjelder lover og forskrifter som er av stor betydning for hele eller deler av den samiske befolkningen.

Utvalget foreslår at godkjennelsesmyndighet for oversetting av lover til samiske språk skal legges til Sametinget, men understreker at fagdepartementene har ansvar for oversette lover og forskrifter på sine ansvarsområder.

Rett til svar på samiske språk

Utvalget foreslår at offentlige organer i det samiske språkområdet skal ha plikt til å besvare henvendelser på det aktuelle samiske språket i tjenestekretsen, både skriftlig og muntlig. Språkvitaliseringskommuner og storbykommuner med særlig ansvar for samiske språk kan benytte bruk tolk i sin besvarelse. Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om gjennomføringen av plikten til å gi svar på samiske språk, herunder fastsette bestemte telefon- og møtetider for personer som ønsker å kommunisere på det aktuelle samiske språket.

Justissektoren

Retten til å snakke samiske språk i justissektoren avhenger i dag av hvordan domstolene, politi- og påtalemyndighet, og Kriminalomsorgen er organisert. Utvalget mener det er behov for en lovendring, slik at retten til å bruke samiske språk i større grad knyttes til individ.

Domstolene

Utvalget mener det bør være en større rett til å bruke samiske språk i rettsvesenet enn det som gjelder etter dagens regler, som utelukkende gjelder for domstoler med embetskrets som helt eller delvis inngår i forvaltningsområdet. Samtidig ser utvalget at manglende juridisk terminologi på samiske språk, mangel på kvalifiserte tolker, og mangel på samiskspråklige dommere setter grenser for hvor langt rettighetene kan strekkes. Utvalget ønsker å fremheve betydningen av å ivareta den enkeltes behov for å kunne uttrykke seg på det aktuelle samiske språket, og mener at retten til å snakke samiske språk (avgi egen forklaring) under et rettsmøte skal gjelde hele landet. I de tilfellene den aktuelle domstolen ikke besitter samiskkunnskaper innebærer bestemmelsen en rett til å kreve tolk eller oversetter.

Politi- og påtalemyndigheten

Når det gjelder politi- og påtalemyndighetene, har utvalget tatt i betraktning at avhør i dag er ment å skje "på stedet" for hendelsen. Utvalget mener dette vil kunne begrense muligheten for å bli avhørt på det aktuelle samiske språket. Utvalget foreslår at retten til å snakke samiske språk under avhør skal gjelde i hele landet, og skal gjelde der tjenestehandlingen finner sted, herunder avhør på stedet. Dersom vedkommende tjenesteperson ikke behersker det aktuelle samiske språket, innebærer dette at det må legges til rette for at vedkommende kan la seg avhøre via fjerntolk.

Kriminalomsorgen og konfliktrådene

Utvalget foreslår at retten til å snakke samisk under soning utvides til å gjelde fengsler her i landet, slik at sør- og lulesamisk språkbruk også inkluderes. Det bør videre utpekes hvilke institusjoner som skal ha oppfølgingsansvar for samiske språk, slik at det er tilbud i rimelig nærhet av de domfeltes bostedsområder. Utvalget mener at det kan være hensiktsmessig å gi Bodø særlig ansvar for å tilrettelegge for lulesamisk språkbruk, og Verdal fengsel særlig ansvar for sørsamisk språkbruk, og at Vadsø og Tromsø fengsel fortsatt skal ha ansvar for å tilrettelegge for nordsamisk språkbruk. I den grad det anses som sikkerhetsmessig forsvarlig bør det også kunne tilrettelegges for at samisktalende domfelte i landets øvrige fengsler kan søke om overføring av soning til fengslene med særlig ansvar for samiske språk. De generelle språkrettighetene som følger av rett til svar på samisk og informasjonsplikten skal også gjelde for friomsorgen og for konfliktrådene.

Helse- og omsorgssektoren

Utvalget er bekymret for at det er lite tilrettelegging for samisk språkbruk generelt, og særlig for sør- og lulesamisk språk- og kulturforståelse i helse- og omsorgssektoren. Utvalget fremhever behovet for å styrke kompetansen i samiske språk og samisk kultur, innen helse- og omsorgssektoren og særlig i den statlige barnevernstjenesten.

Utvalget foreslår å lovfeste en individuell rett til språk- og kulturtilpassede tjenester uavhengig av hvor vedkommende mottar tjenesten. Dette betyr at pasient eller bruker har rett til å benytte det aktuelle samiske språket i kontakt med helse- og omsorgspersonell i hele landet. Bestemmelsen er særlig aktuell for personer som i liten grad behersker norsk, når informasjon som skal gis har betydning for pasientsikkerheten, eller der det er avgjørende at tjenesten er tilpasset samisk kultur. Den utvidede retten til å bli betjent på samiske språk, altså rett til å velge å benytte samisk uavhengig av kunnskaper i norsk, foreslår utvalget blir differensiert og knyttet til kommunekategoriene. Retten vil gjelde for det aktuelle språket som brukes i språkområdet i tjenestekretsen.

Utvalget foreslår å innføre mulighet for fjernkonsultasjon med samiskspråklige leger i kombinasjon med en veiledningsordning over telematikk for fastleger med samiske pasienter. Dette er først og fremst rettet mot områder av Norge hvor samiskspråklige fastleger ikke er tilgjengelig i pasientens kommune.

Utvalget foreslår utvidelse av de nasjonale teamene ved *Samisk nasjonalt kompetansesenter - psykisk helsevern og rus (SANKS)* slik at det blir større fagteam ved hvert kontor i både lule-, og sørsamisk område. Utvalget mener videre det bør vurderes opprettelse av egne kontorer på Røros, Trondheim og Tromsø i samarbeid med helseforetak i områdene.

Utvalget støtter opprettelsen av Samisk helsepark og anbefaler å videreutvikle Samisk helsepark som urfolkssenter, med tilbud innen spesialisthelsetjeneste somatikk, psykisk helsevern og rus.

Fortrinnsrett til ansettelse og permisjon med lønn

For at språkkretighetene skal fungere i praksis er det nødvendig å øke andelen samisktalende med fagkompetanse innenfor samtlige sektorer. Utvalget foreslår blant annet at samiskspråklig kompetanse og/eller fortrinnsrett i større grad må benyttes for stillingsansettelser, særlig i språkbevaringskommunene, men også i øvrige offentlige organer som retter seg mot den samiske befolkningen. Utvalget vil fremheve at krav til *språkkunnskaper ved tilsettinger* i mange tilfeller

både vil være saklig og nødvendig å stille, på linje med krav som stilles til norskkunnskaper for tilsvarende stillinger. Dette gjelder særlig i stillinger det er behov for å ha god språkforståelse av hensyn til personsikkerhet eller hvor stillingen innebærer en viss kontakt med publikum. Utvalget vil også fremheve at organene må utarbeide rekrutterings- og kompetanseplaner for økt ansettelse av samiskspråklige og at konkurransedyktig lønn er et aktuelt virkemiddel. Andre stimulerings tiltak, som for eksempel stipend, permisjoner med lønn mv, bør også gis i den grad det er hensiktsmessig. Utvalget vil understreke at de som får slik permisjon, også bør kunne pålegges tjenesteplikt i organet etter endt permisjon.

Klage, tilsyn og ombud

Utvalget foreslår å videreføre dagens klageordning i sameloven. Utvalget mener imidlertid at etterlevelsen av språkreglene må styrkes ved bedre veiledning, samarbeid og dialog mellom ulike instanser. Utvalget fremmer også forslag til forbedringer, herunder gjennomføring av en tilsynsordning for samelovens språkregler. Tilsynsmyndigheten skal ligge til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, men slik at Sametinget skal gi retningslinjer for tilsynsarbeidets innhold og prioriteringer. Utvalget mener det også er behov et samisk språkombud, som åremålbeskikkes av Kongen i statsråd, etter innstilling fra Sametinget.

Samisk i den kommunale forvaltningen

Utvalget har vurdert hvilke tiltak som må iverksettes for å øke bruken av samiske språk internt i forvaltningen, herunder i lokale og regionale politiske organer. Utvalget foreslår at det innføres en plikt for *språkbevaringskommuner* til å innføre det aktuelle samiske språket som kommunalt administrasjonsspråk og som møtespråk, i tillegg til norsk i den kommunale forvaltning. I øvrige kommuner kan kommunestyret/bystyret bestemme om samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen.

Tolking i offentlig sektor

Utvalgets forslag til differensierte rettigheter og plikter i kommunekategoriene, og innføring av individuelle språkrettigheter sett i sammenheng med mangelen på personer med samisk språkkompetanse i de ulike sektorene, medfører et økt behov for bruk av tolketjenester. Utvalget mener tilbudet må styrkes.

For å opprettholde reglene innenfor dagens forvaltningsområde foreslår utvalget at samiskspråkliges rett til tolk blir regulert i sameloven. Utvalgets forslag til økt bruk av samisk

språk vil forutsette økt behov for tolking, som i praksis innebærer at det må utvikles gode løsninger for fjerntolking.

Utvalget støtter i all hovedsak tolkeutvalgets forslag om at tolkeautorisasjonen for samiske språk skal inngå i den ordinære autorisasjonsordningen. Utvalget foreslår imidlertid at samiskspråkliges rett til tolk lovfestes i sameloven. Utvalget mener videre at Sametinget skal ha en rolle i utviklingen av autorisasjonsprøver for samiske språk og foreslår at Sametinget utsteder bevillingen til tolker som har bestått autorisasjonsprøven.

Statistikk og registrering av samisk språkbruk

Manglende statistikk og opplysninger om den enkeltes språkbruk er et stort problem for planlegging og iverksetting av samiske språktiltak. Utvalget foreslår derfor at registrering av samiske språk skal lovfestes i folkeregisterloven. Utvalget anbefaler at det også utvikles hensiktsmessige metoder for å få frem pålitelig statistikk om antallet samiskspråklige i Norge. Utvalget foreslår at Sametinget sørger for å gjennomføre språkundersøkelser som er sammenliknbare og viser språkutvikling over tid.

Utvikling og bruk av de samiske språkene

Utvalget mener språkteknologi er en forutsetning for at samiske språk skal kunne overleve som bruksspråk i et moderne samfunn. I samisk sammenheng handler dette først og fremst om å kunne bruke samiske språk og samiske bokstaver i all IKT-sammenheng. Utvalget ønsker å fremheve at samiske navn og stedsnavn må kunne skrives korrekt, og at dette også har en sikkerhetsmessig betydning, særlig for nødetatene. For språkenes fremtidige status er det også svært viktig at programmer, spill og applikasjoner finnes på samiske språk, særlig for barn og unge.

Utvalget mener det må satses på teknologiske verktøy for fjernundervisning, og et nordisk samarbeid for utvikling av digitale samiske læremidler. Utvalget mener dessuten det må legges til rette for et større tilbud av samisk medieinnhold, og at det er behov for et bredere tilbud på lulesamisk og sørsamisk.

Samiske stedsnavn og navn på kommuner

Utvalget mener samiske stedsnavn er viktige kulturminner, som dessuten gir informasjon og bidrar til synliggjøring av samiske språk. Det er et særlig behov for å synliggjøre sørsamiske

stedsnavn og navn på reinbeitedistrikt. Det foreslås snarlig oppstart av en innsats for å få satt opp samiskspråklige skilt med oppstart i det sørsamiske området.

Utvalget foreslår at Statens kartverk skal være vedtaksmyndighet for samiske navn på tettsteder og grender, og at Sametinget skal være vedtaksmyndighet for navn på reinbeitedistrikt. Der flere stedsnavn på samme navneobjekt benyttes parallelt på skilt og lignende, skal rekkefølgen av navnene følge av det stedsnavnet som er eldst.

Utvalget foreslår å lovfeste at *språkbevaringskommuner* og *språkvitaliseringskommuner* skal ha offisielle samiske kommunenavn. Utvalget foreslår samiske navn på *storbykommunene med særlig ansvar for samiske språk* og på fylkeskommuner innenfor de tradisjonelle samiske språkområdene, og henstiller til vedtaksmyndigheten om å fastsette offisielle samiske navn.

Økonomiske og administrative konsekvenser av utvalgets forslag

I arbeidet med forslag til tiltak har utvalget tatt utgangspunkt i det overordnede målet om å bevare og vitalisere sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk språk. For å sikre fremtiden til de samiske språkene er det, etter utvalgets vurdering, helt nødvendig med økte ressurser til samisk språkarbeid. Dette gjelder alle de samiske språkene, men det er særlig prekært for sørsamisk og lulesamisk. Bevilgning av tilstrekkelige midler er dermed en forpliktelse som statlige myndigheter må ta ansvar for. Samtidig har utvalget vært opptatt av å sikre en mest mulig effektiv utnyttelse av midler som allerede benyttes til samisk språkarbeid, og foreslår derfor også noen tiltak som handler om organisering av språkarbeidet.

Utvalget har så langt de har sett det mulig utredet økonomiske konsekvenser av forslag til tiltak. Utvalget vil understreke at det for flere av tiltakene har vært utfordrende å utrede økonomiske og administrative konsekvenser, delvis grunnet et mangelfullt statistikkgrunnlag. Utvalget vil derfor påpeke at det for flere av tiltakene er stor usikkerhet knyttet til kostnadsanslagene, og at disse tiltakene krever videre analyser og utredning for å beregne kostnadseffektene.

Det er en rekke tiltak utvalget mener må anses som investeringer for at innsatsen for samiske språk skal komme på et akseptabelt nivå. Dette gjelder eksempelvis skilting på samiske språk, oversettelser, teknologiske løsninger, utvikling av terminologi, samiske læremidler m.m. Dette er tiltak med nødvendige engangskostnader som vil være større enn de årlige kostnadene på sikt. Utvalget mener derfor det må settes et ekstra fokus på å styrke de samiske språkene, og at det bør være særlig oppmerksomhet på dette det neste tiåret slik at innsatsen står i forhold til de forpliktelsene staten har for de samiske språkene.

Utvalget vil fremheve at et godt samiskspråklig barnehagetilbud med overgang til samiskspråklig skole er det viktigste enkelttiltaket for bevaring og vitalisering av de samiske språkene. Et velfungerende samisk barnehage- og skoletilbud er således helt avgjørende for bevaring og vitalisering av de samiske språkene. Kostnader knyttet til en rekke av tiltakene, eksempelvis knyttet til samiskspråklig barnehage og opplæring, er foreløpig begrenset da det er relativt få brukere av disse tjenestene.

Utvalget forutsetter at utvalgets forslag blir gjenstand for konsultasjoner og andre drøftinger mellom Sametinget og statlige myndigheter.